

УДК 368.91

LIFE-СТРАХУВАННЯ НА УКРАЇНСЬКОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ. СВІТОВИЙ ДОСВІД

Заволока Л.О., Мороз С.Р., Якимова В.І.

Дніпропетровський університет митної справи та фінансів

У статті досліджено основні принципи та сутність поняття «Life-страхування». Розглянута роль даного виду страхування на українському страховому ринку. Також досліджена динаміка основних страхових показників ринку України та аналогічного ринку у країнах Європи. Визначені основні недоліки даного виду страхування. Авторами розглянуті нагальні проблеми даного сектору діяльності та пропонуються шляхи їх оптимального вирішення.

Ключові слова: life-страхування, накопичувальне страхування, шахрайство у страхуванні, український страховий ринок, страхування життя, концепція unit-linked.

Постановка проблеми. Щоденно людство зіштовхується із безліччю ризиків, які загрожують матеріальному, економічному та фізичному стану тощо. Незважаючи на провідні відкриття науково-технічного прогресу у людській сфері діяльності, найголовнішим фактором існування будь-якого механізму залишається людина, точніше наявність людської праці, її інтелектуальної та фізичної складової.

Небезпечні умови праці, проживання, стихійні лиха – все це викликає необхідність забезпечити головне джерело людської трудової діяльності – життя та здоров'я.

Добровільне страхування життя на українському страховому ринку вважається нині скоріше екзотичним видом страхування, ніж необхідністю. Укладання договорів про страхування життя на європейських ринках давно стало нормою, у той час як для українців найважливішим об'єктом страхування залишається майно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З початком реалізації програми ринкової економіки у державі було створено позитивний клімат для комплексного розвитку кожного сегмента державної економічної структури. Однією з ланок комплексу стало також страхування.

Дослідження страхової справи та наукові праці вчених у цьому напрямі стали потужною теоретичною базою для практичного освоєння даного виду діяльності. Корисними для дослідження виявилися праці таких науковців, як В. Д. Базилевич, О. Д. Заруба, О. М. Залетова та ін.

Однак дані дослідження дозволяють сформулювати лише теоретичне підґрунтя для роботи зі страховою дисципліною. Страхування життя як різновид довгострокового страхування в силу непоширеності на українському ринку вимагає детального дослідження не тільки у теоретичному, а й у практичному аспекті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатня інформованість про послуги у сфері страхування життя призводить до небажання з боку населення користуватися даним продуктом, що у свою чергу призводить до виникнення та реалізації ризиків, пов'язаних зі шкодою людському здоров'ю та життю. Також слабка розвиненість даного сектора страхування суттєво занижує показники діяльності страхового ринку та унеможлиблює ефективне використання цього сектора послуг.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є пошук та вирішення проблем у реалізації страхування життя на українському страховому ринку. Визначення головних стримуючих факторів та їх ліквідація на основі світового досвіду у даній сфері діяльності.

Виклад основного матеріалу. В умовах турбулентного розвитку навколишнього середовища суспільство намагається якомога точніше передбачити можливі ризики у середовищі власної діяльності та здійснити превентивні заходи для їх упередження. У Західних країнах потреба захисту власного життя давно не вважається чимось новим, в той час як на українському страховому ринку послуги life-страхування не набули широкого поширення через ряд певних чинників. Найголовнішим з таких вважаємо проблему недостатньої інформованості населення про користь даних послуг.

Страхування життя дозволяє фінансово захистити свій стан та капітал – це стандартна інформація, якою володіє більшість громадян. Але насправді це лише мала частина тих переваг, які може надати life-страхування.

Даний вид особового страхування передбачає обов'язок страховика здійснити виплату у разі смерті застрахованої особи до закінчення дії договору страхування та(або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку [1].

Іншими словами, люди отримують можливість фінансово забезпечити те найцінніше, що вони мають – життя та здоров'я.

Окрім цього до беззаперечних переваг даного виду страхування можна віднести такі:

Рис. 1. Динаміка кількості страхових life-компаній за 2010-2016 рр.

Джерело: розробка авторами на основі [4]

- формування капіталу для додаткових пенсійних виплат;
- страхова виплата, яка у декілька разів перевищує страховий платіж;
- гарантована виплата страхової суми;
- можливість звільнення від сплати платежів і у разі повної непрацездатності;
- оптимальні умови внесення страхового платежу на зручних вам умовах;
- можливість отримання податкового кредиту особами, які склали договір страхування життя не менш ніж на 5 років;
- повне збереження ваших коштів від арешту, конфіскації та розподілу при розлученні;
- особливий порядок спадкування у разі смерті страхувальника [2].

З прийняттям у 1996 році Закону України «Про страхування» українські страхувальники отримали чималу перевагу, адже згідно зі статтями цього Закону страхові компанії не можуть зникнути з ринку доки не виконають усіх зобов'язань перед страхувальниками, що на них покладені. З огляду на «закоренілу» недовіру населення до організацій, що управляють їх фінансовими ресурсами, даний Закон значно підвищує престижність страхових організацій і повністю виключає неправомірну можливість втрати населенням своїх коштів [3].

Також важливо підкреслити, що кожна компанія life-страхування має компанію-перестраховика, тому в разі неможливості страховиком виконувати свої обов'язки, відповідальність буде покладена на компанію-перестраховика. Даний процес забезпечує подвійну надійність страхування для life-страхувальників.

Незважаючи на чималу кількість переваг life-страхування на українському ринку спостерігається тенденція до зменшення кількості страхових life-компаній (рис. 1). За останні 6 років український страховий ринок втратив 27 страхових life-компаній, тобто майже 39% від кількості даного виду компаній у 2010 році, що дає підстави стверджувати про непоширеність даного виду діяльності серед українських страхових організацій.

Серед 43 компаній зі страхування життя у 2016 р. в рейтингу журналу «Фориншурер» ТОП-5 за договорами, що включають накопичувальне страхування життя, зайняли такі українські компанії як «МетЛайф», «Ейгон Лайф Україна» «ТАС», «Уніка Життя», «PZU Україна Страхування життя» (табл. 1). Динаміка страхових премій дає підстави стверджувати про позитивну тенденцію накопичення для таких компаній як «МетЛайф» (збільшення страхових премій на 130921 тис. грн. або на 149,67%), «PZU Україна Страхування життя» (збільшення на 14300 тис. грн. або на 114,67%). Відносно стабільним залишається положення «ТАС» та «Ейгон Лайф Україна», адже їх темп зростання договорів за ними становить майже 4%.

Значні коливання даного показника має «Уніка Життя», адже у 2016 році сума страхових премій зменшилась майже на 10000 тис. грн., в той час як

у 2015 році відбувся значний ривок – зростання суми страхових премій майже на 242%.

Таблиця 1

Рейтинг компаній life-страхування за договорами, що включають накопичувальне страхування життя 2014-2016 рр., тис. грн.

Life-компанія	9 місяців 2014 р.	9 місяців 2015 р.	9 місяців 2016 р.
«МетЛайф»	214714	263602	394523
«PZU Україна Страхування життя»	80986	97479,2	111780
«ТАС»	87848	85777	89932
«Ейгон Лайф Україна»	87697,8	83862,3	87515
«Уніка Життя»	31252,1	75695,2	65933

Джерело: розробка авторами на основі [4]

Для надійного фінансового забезпечення пенсійного періоду населення України користується такими компаніями пенсійного страхування життя: «Ейгон Лайф Україна», «Аска-Життя», «ТАС», «PZU Україна Страхування життя», «Теком-Життя», страхові платежі яких за 9 місяців 2016 року наведено на діаграмі 2 (рис. 2). Найбільшою популярністю серед населення користується компанія «Ейгон Лайф Україна», яка останні три роки займає перше місце в рейтингу журналу «Фориншурер» за договорами страхування життя, за якими передбачено досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку, хоча й за цим показником спостерігається негативна тенденція (зменшення страхової суми у 2016 році в порівнянні з 2015 роком майже на 16%, у 2015 році в порівнянні з 2014 роком – майже 17%.

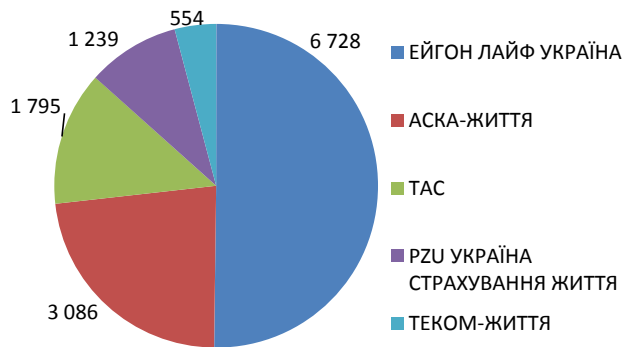

Рис. 2. Структура компаній за договорами пенсійного страхування життя за 9 місяців 2016 року, тис. грн.

Джерело: розробка авторами на основі [4]

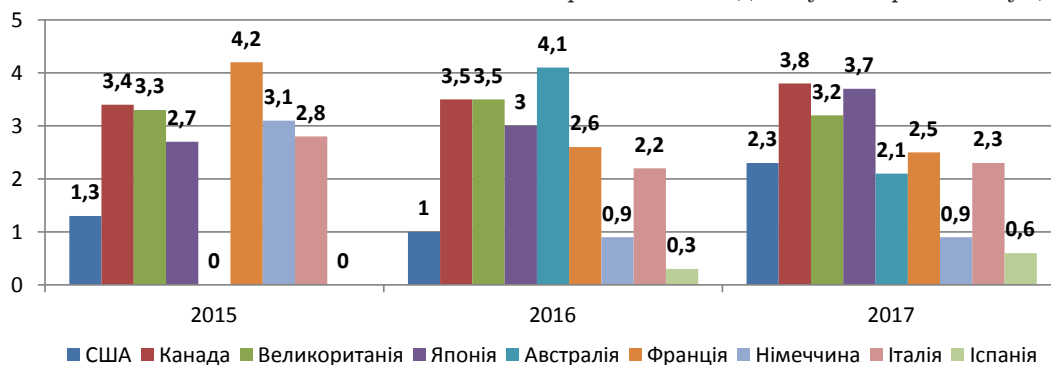

Рис. 3. Динаміка росту вхідних премій по страхуванню життя у 2015-2017 рр. (%) [7]

Зменшення страхових премій та кількості компаній на українському ринку страхування вказують на існування причин, які стримують розвиток страхового ринку. На нашу думку найголовнішими з них є:

- відсутність належного рівня довіри населення до страхових компаній (небажання інвестування на довгий термін);
- відсутність культури страхування та обізнаності населення;
- недостатній рівень дохідної частини населення;
- слабкий розвиток перестрахового ринку;
- суперечливе страхове законодавство;
- тривала економічна нестабільність.

Для забезпечення поширення страхової традиції серед населення можна скористатися світовим досвідом, адже довготривалі програми накопичувального страхування життя разом з інвестуванням коштів одержали досить широке поширення в Європі: у Німеччині вони дають третину всіх страхових внесків, а в Англії – приблизно половину [5, с. 63].

Населення Європи віддає перевагу накопичувальному страхуванню, вважаючи його більш вигідним, аніж банківські депозити, адже європейський уряд дозволяє страховим компаніям інвестувати залучені кошти в акції великих підприємств, що дає можливість населенню нараховувати капітал в більшому обсязі, ніж за депозитним відсотком. Довіра населення підкріплюється ще й тим, що відповідальність за інвестовані кошти покладена на страхову компанію, яка також має гарантію міжнародної компанії-перестраховика. Уряди Франції, Бельгії та Німеччини наголошують на тому, що працюючі громадяни повинні самі забезпечити собі пенсійний капітал шляхом довгострокового страхування [6].

Також авторами був проаналізований досвід провідних країн світу у сфері страхування в динаміці вхідних премій по страхуванню життя (рис. 3). Наведені дані, дійсно, підтверджують прогресивний розвиток таких країн як США (зростання в 2017 році на 2,3%), Великобританія (зростання на 3,8%), Японія (зростання на 3,7%), Франція (зростання 2,5%), Італія (зростання на 2,3%), проте темп зростання більшості країн має тенденцію до зменшення, що спричинено загальною нестабільністю економічного життя всього населення. Найбільш стабільний показник росту має Японія, Італія, Канада, Великобританія.

Значне скорочення кількості страхових life-компаній на українському ринку викликано також одним важливим фактором – щорічним зростанням відсотку шахрайства у даній сфе-

рі. Кризова економічна ситуація та небажання вкладників витрачати гроші на «сумнівні заходи» стимулює страхувальників до фінансових махінацій з власним договором страхування.

Шахрайство у страхуванні життя можна класифікувати за двома ознаками:

– шахрайство з боку страхових компаній або страхових посередників – злочини стосовно клієнтів;

– шахрайство з боку страхувальників, застрахованих осіб – злочини щодо страхової компанії

У першому випадку страховики апелюють чималою кількістю дрібних пунктів страхового договору, аби знайти лазівку для невиплати страхового відшкодування, але дані інциденти стаються значно рідше у страховій практиці, аніж шахрайство страхувальників.

Ймовірно, історично першим страхове шахрайство виникло у такому виді страхування як страхування від нещасного випадку [8].

Навмисне нанесення собі травм, підробка медичних документів, коригування документів при настанні страхового випадку – усе це призводить до збільшення суми страхового відшкодування.

У страхуванні життя, де об'єктом є життя застрахованого, способів шахрайства дещо менше, але вони набагато складніші для виявлення.

Тут має місце кримінальна сторона справи: страхувальник застрахував життя іншої особи, а вигодонабувачем призначив себе. Через деякий час застрахована особа помирає. Дані випадки розслідуються з приверненням послуг поліції. Інценування смерті застрахованої особи також має місце – коли ні у документах цвинтаря, ні в документах РАГСу немає жодного свідчення про смерть застрахованої особи, а настання підробного страхового випадку вимагає від страховика сплати страхової виплати.

Для уникнення шахрайства у страховій діяльності авторами пропонуються такі превентивні заходи:

– повна перепроверка «нетипових» договорів страхування;

– професійна перевірка підпису та реквізитів застрахованої особи та страхувальника;

– дієвим також є обмеження страхової суми;

– ретельна перевірка наданих документів у разі настання страхового випадку;

– комплексна співпраці з органами контролю – поліцією, прокуратурою тощо.

Висновки і пропозиції. Після ретельного аналізу теоретичних джерел та статистичних показ-

ників констатуємо висновок про те, що український ринок страхування життя на сьогоднішній день знаходиться у переламному стані. Розвиток страхування життя може суттєво посилити роль та довіру до приватного сектору у реалізації соціальних програм, що у свою чергу призведе до зменшення видаткового навантаження на бюджет. Для розвитку ринку страхування життя необхідно вирішити нагальні стримуючі проблеми, які було зазначено вище.

По-перше, потужною базою для створення сприятливих умов розвитку страхового ринку в Україні може стати зарубіжний досвід, наприклад законодавча база європейських країн у сфері страхування. Редакція закону «Про страхування» з урахуванням зарубіжних прикладів у комплексі з адаптацією до української економічної програми стане потужним поштовхом до реорганізації страхового ринку.

По-друге, за необхідне вважається створення спеціального правового органу для контролю за страховою діяльністю. Реорганізація даного органу допоможе контролювати страхове шахрайство, а також регламентувати діяльність страхових компаній на ринку.

Важливим є також проведення акцій для підвищення довіри населення та залучення його до страхової діяльності. Поліпшення умов для отримання страхового захисту, допомога у фінансовому забезпеченні буде корисною не тільки для страхових компаній, а стане позитивним фактором для підвищення довіри до держави взагалі.

Усунення «піратських» іноземних страховиків з вітчизняного ринку є також важливим критерієм майбутнього успіху.

Якісний соціальний пакет, який надається роботодавцем, вирішить багато проблем як страховиків, так і страхувальників, а крім того і роботодавців. Але для гарантованого отримання обіцяних послуг необхідне офіційне працевлаштування – що є однією з головних проблем у державі. Для вирішення даної проблеми необхідна реорганізація всієї системи працевлаштування, але результатом стане стійка економічна система держави.

Потенціал розвитку українського ринку страхування життя за свідченнями аналітиків дуже багатий. Отже при виконанні певних умов можна досягти високих результатів у розвитку страхового ринку, що у комплексі покращить стан всієї держави.

Список літератури:

1. Страхування життя [Електронний ресурс] // Polislviv. – Режим доступу до ресурсу: http://polislviv.at.ua/publ/stati/strakhuvannja_zhittja/1-1-0-17
2. Ванчек Ш. Страхування життя [Електронний ресурс] / Ш. Ванчек // Фориншурер. – Режим доступу до ресурсу: <http://forinsurer.com/public/15/02/25/4712>
3. Закон України «Про страхування» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
4. Статистика страхового ринку України [Електронний ресурс] // Фориншурер. – Режим доступу до ресурсу: <http://forinsurer.com/stat>
5. Коваль О. Щодо запровадження Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя / О. Коваль // Фінанси України. – 2014. – № 3. – С. 61-68.
6. Накопичувальне страхування у Європі – аналіз ринку [Електронний ресурс] // Invest-insurance. – Режим доступу до ресурсу: <http://invest-insurance.ru/nakopitelnoe-strahovanie-v-evrope/>.
7. Світові тенденції страхового ринку у 2015 році: прогноз на 2016-2017 роки [Електронний ресурс] // Казахстанський портал про страхування. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.allinsurance.kz/index>

php?option=com_content&view=article&id=4983:mirovye-tendentsii-strakhovogo-rynka-v-2015-godu-prognoz-na-2016-2017-gody&catid=208&Itemid=1924

8. Шарвадзе Д. Шахрайство та протидія йому у сфері страхування життя / Л. Шарвадзе // Фінансовий ринок України. – 2011. – № 2. – С. 16-18.
9. Пономарьова О. Б., Вербицька Л. С. Аналіз розвитку страхового ринку України в умовах змінного внутрішнього та зовнішнього середовища / О. Б. Пономарьова, Л. Вербицька // Економіка і Фінанси: науковий журнал. – 2014. – № 11. – С. 31-38.
10. Шелест О., Дудар А., Пономарьова О. Сучасний стан ринку страхових послуг та перспективи його розвитку / О. Шелест, А. Дудар, О. Пономарьова // Економіка, фінанси, право: щомісячний інформаційно-аналітичний журнал. – 2015. – № 12/1. – С. 12-16.

Заволока Л.А., Мороз С.Р., Якимова В.И.

Университет таможенного дела и финансов

LIFE-СТРАХОВАНИЕ НА УКРАИНСКОМ СТРАХОВОМ РЫНКЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА И РИСКИ. МИРОВОЙ ОПЫТ

Аннотация

В статье исследованы основные принципы и суть понятия «Life-страхования». Также рассмотрена роль данного вида страхования на украинском страховом рынке. Исследована динамика основных страховых показателей рынка Украины и аналогичного рынка в странах Европы. Определены основные недостатки данного вида страхования. Авторами рассмотрены насущные проблемы данного сектора деятельности и предложены пути их оптимального решения.

Ключевые слова: life-страхование, накопительное страхование, мошенничество в страховании, украинский страховой рынок, страхование жизни, концепция unit-linked.

Zavoloka L.A., Moroz S.R., Yakimowa V.I.

University of Customs and Finance

LIFE-INSURANCE FOR UKRAINIAN INSURANCE MARKET: BENEFITS AND RISKS. WORLD EXPERIENCE

Summary

The basic principles and an essence of the concept «Life-insurance» are investigated in article. Also in article considered the role of this type of insurance in the Ukrainian insurance market. Was investigated the dynamics of the main insurance indicators of the market of Ukraine and similar market in the countries of Europe. In article were defined the main shortcomings of this type of insurance. The authors considered the main problems of this sector of activity. The ways of their optimal solution are offered.

Keywords: life insurance, accumulative insurance, fraud in insurance, Ukrainian insurance market, unit-linked concept.